

Műhely

V. Fónagy Erzsébet

A középfokú beiskolázás tapasztalatai a fővárosban

Az általános iskolát befejező, 14 éves gyerekek szinte semmiféle elképzelése sincs a jövőjéről, vagy ha mégis van, akkor az nagyon messze esik a realitástól. Sem a gyerekek, sem a szüleik nem foglalkoznak kellő időben a kérdéssel, s csak az utolsó pillanatban kezdenek érdeklődni a beiskolázási lehetőségek iránt.

– Mi lesz, ha nagy lesz? – tesszük fel unos-untalan, korosztálytól függetlenül a kérdést a gyerekeknek. Míg a kicsik örömmel sorolják a számukra vonzó foglalkozásokat, addig a kamaszkorúak már a kérdés hallatán kínosan feszengenek. Rejtett vágyaik között megtalálhatók ugyan a kor dívatosabb szakmái, de csak nehezen látják be, hogy mindenből nem lehet színész, jogász, mérnök, esetleg vállalkozó. A reális választást megnehezítheti a családi hagyomány csakúgy, mint a szülői ház elvárásai, a gyerek képességeinek túl- vagy alábecsülése, vagy az, hogy sokan nem ismerik az iskolatípusok és a szakmák széles választékát.

Az általános iskolát befejező, 14 éves gyerekek szinte semmiféle elképzelése sincs a jövőjéről, vagy ha mégis van, akkor az nagyon messze esik a realitástól. Sem a gyerekek, sem a szüleik nem foglalkoznak kellő időben a kérdéssel, s csak az utolsó pillanatban kezdenek érdeklődni a beiskolázási lehetőségek iránt.

1991-ben még nagy létszámú, az azt követő években már ezres nagyságrenddel csökkenő létszámú korosztály lépett a fővárosban a középfokú oktatásba. A középfokú intézmények – összességükben – elegendő férőhellyel rendelkeztek e korosztály befogadására. Minden tanköteles tanuló számára biztosítani tudtuk a tanulási lehetőségét nagyjából az iskolarendszerben, kismértékben tanfolyami képzésben. Tény azonban, hogy a kínálat nem mindig esik egybe a lakossági kereslettel.

A középfokú beiskolázás – a számok tükrében – 1991–1994. között a következőképpen alakult:

	1991		1992		1993		1994	
	jel.	felvett	jel.	felvett	jel.	felvett	jel.	felvett
gimnázium	10490	9942	10619	9043	15065	9167	10703	7258
szakközépiskola	12156	11847	12293	12337	16521	12676	14530	12058
szakmunkásképző	9128	12450	8474	9180	11132	9302	6920	7086
szakiskola	1027	1693	1236	1999	2181	1861	1587	2016

Az elmúlt négy évben jelentős mértékben nőtt az intézményválaszték: egyre több egyházi, magán-, illetve alapítványi középfokú iskola színesíti a palettát. Növekedett a hat- és nyolcosztályos képzést folytató gimnáziumok száma is (jelenleg a fővárosban 32 gimnáziumban van ilyen típusú képzés). A szakközépiskolák közül ma már tíz világbanki, hét pedig a PHARE program alapján készíti fel a diákjait. Ez esetben az érettségit adó középfokú szakképzés olyan modelljéről van szó, amely

széles szakmai alapot nyújt, ugyanakkor biztosítja a felsőfokú képzésbe való bekapcsolódást, a gyors munkaerőpiaci irányultságú szakképzést, s lehetővé teszi az életpálya során elengedhetetlen többszöri szakmaváltást.

Noha – mint említettük – évről-évre csökken az általános iskolai tanulók száma – az 1993/94-es tanévben a főváros általános iskoláiban 23 627 tanuló végzett –, a diákok felvételi esélyei mégsem voltak jobbak ebben az évben sem. Ez elsősorban azzal magyarázható, hogy a megváltozott társadalmi-gazdasági lehetőségek és igények miatt mára megfordult a továbbtanulás iránya: a legtöbben a gimnáziumokba jelentkeztek, utána a szakközépiskolák következtek, míg a szakmunkásképzők keresettsége volt a legkisebb.

Továbbra is nehezítette a gyerekek továbbtanulását sok szülő átgondolatlan iskolaválasztása, illetve az, hogy az általános iskolai osztályfőnökök, pályaválasztási felelősök – a legkülönbözőbb tájékoztatók ellenére – nem tudják a szülőket úgy befolyásolni, hogy gyermekeik képességeinek megfelelő iskolát válasszanak, s ekközben a középfokú intézmények követelményeit is vegyék figyelembe.

A *gimnáziumok népszerűségét* bizonyítja, hogy 1994-ben a 7300 helyre csaknem 11 ezer tanuló jelentkezett. A beiskolázást ezen a területen – a többszörös túljelentkezés mellett – még külön nehezítette, hogy a hat- és nyolcosztályos képzés miatt a gimnáziumi férőhelyek száma – a korábbi évekhez viszonyítva – 1200-zal csökkent. Bár némileg enyhítette ezt a hiányt, hogy néhány szakközépiskolában gimnáziumi osztályokat is indítottak (a fővárosi szakképző iskolák 16%-ában, 19 intézményben folyik jelenleg gimnáziumi képzés), illetve ugyancsak néhány általános iskola – felfelé történő szerkezetbővítés következtében – gimnáziumi osztállyal bővült. Ezekbe az iskolákba azonban – ismertségük hiányában – a szülők csak végső megoldásként fogadták el a felvételt.

Nem hatott a felvételi rend egyszerűsítése és a gyorsabb „célbajutás” irányába a Művelődési és Közkutatási Minisztérium elmúlt évben megjelent rendelete sem, amely eltörölte a „nulladik” jelentkezési helyet, s valamennyi középfokú intézménybe – szaktól, tagozattól függetlenül – február 15-ben jelölte meg a jelentkezés határidejét. Az új rend következtében a korábban „előszűrőként” működő tagozatok, speciális vagy egyedi tantervű osztályok felvételi vizsgái egyidőben zajlottak az általános tantervű osztályokba jelentkezőkével, hatalmas tömegeket zúdítva ezzel a népszerű iskolákra (és szakokra). Ennek is volt köszönhető, hogy sok kitűnő és jeles tanuló esetleg csak „több kör” után juthatott be egy-egy „színvonalas” iskolába, vagy esetleg még a beiskolázási időszak végére sem talált magának *gimnáziumot*. Néhány iskola (például a kéttannyelvűek, a gyakorló középiskolák stb.) tantárgyi versenyek beiktatásával sikeresen oldotta fel ezt a feszültséget, csökkentve ezzel az esélytelenül oda pályázók számát.

A szakközépiskolák közül évek óta a *házigazdasági szakközépiskolák* a legnépszerűbbek. Ezek az iskolák a közel kétszeres túljelentkezés következtében (2825 helyre 5353 tanuló jelentkezett) már március első felében gyakorlatilag betöltötték a férőhelyeket. Hasonlóképpen keresettek voltak a kereskedelmi szakközépiskolák is (1065 helyre 1234 tanuló adta be felvételi kérelmét).

Nem voltak ilyen kedvező helyzetben az *ipari szakközépiskolák* (főként a vas-, a gép- és építőipari ágazatokban), ahol még a tanév végén is közel ezer férőhely várta a jelentkezőket.

Tovább csökkent a tanulni vágyók száma a *szakmunkásképző iskolákban*: a 8327 helyre a tanév befejezéséig 7086 tanulót vettek fel. A legkevésbé keresettek az egyprofilú képzést folytató iskolák. Ennek oka a szakmunkásképzőknek a társada-

lmi és a munkaerőpiaci igényektől elmaradt képzési rendszere, és a végzés utáni elhelyezkedés bizonytalan volta. A jelentkezések csökkenését az is indokolja, hogy a vállalatok, üzemek megszűnése, illetve privatizációja következtében meglehetősen nehéz – a népszerűbb szakmák esetében nemegyszer megoldhatatlan – a gyakorlati hely biztosítása. A fővárosban az elmúlt két évben közel kétezer üzemi képzőhely szűnt meg. A megmaradt vállalatok, üzemek a gazdaságosságra vagy a profilváltásra hivatkozva igyekeznek a tanulóképzés terheitől megszabadulni. A volt vállalati képzőhelyek pótlására az iskolákban – önkormányzati támogatással – hozzávetőlegesen 800 helyet sikerült kialakítani.

Ez a beiskolázási helyzetkép egyértelműen bizonyítja azt is, hogy ma Magyarországon a szakképzés átmeneti állapotban van: a fejlesztés elindult, de csak hosszabb idő alatt épülhet ki az új szakképzési struktúra. A szakképző intézmények képzési tartalma vagy túlspecializált vagy hosszú ideje elmaradt a korszerű ismereteknek a tananyagba való beillesztése. Ennek ellenére változatlan létszámában, változatlan szakmai struktúrá mellett bocsátják ki a fiatalokat. Egy ideig – az átmenetből adódóan – még számolni kell a korábbi, elavult rendszer működésével, amelynek egyik legsúlyosabb hatása az, hogy maga a szakképzés is hozzájárul a munkanélküliség konzerválásához.

A beiskolázás kapcsán – éppen ezért – érdemes néhány szót szólni az ifjúsági munkanélküliségről is.

Magyarországon a rendszerváltást robbanásszerűen követte a munkanélküliség megjelenése. A pályakezdő fiatalok munkanélküliségi rátája először 1991 derekán ugrott meg számottevően: számuk ötezerrel 30 ezerre nőtt. Hasonló „ugrás” következett be 1992 nyarán, akkor számuk megduplázódott. 1993 augusztusában a regisztrált pályakezdő munkanélküliek száma 74 ezer, 1994 januárjában 62 ezer fő.

A Fővárosi Önkormányzat a Fővárosi Munkaügyi Központtal folyamatosan vizsgálja a középfokú oktatásból kimaradt vagy kikerülő fiatalok munkába állási lehetőségeit.

Az iskolaszervezet átalakítása, s a következő tanév beiskolázása során szem előtt kellene tartani a következőket:

- növelni szükséges az általánosan képző középiskolák befogadóképességét. Azt a célt kell elérni, hogy növekedjen a befejezett középiskolai végzettséggel rendelkező népesség aránya;

- indokolt a gimnáziumi oktatás bővítése egyrészt azért, hogy a pályaválasztási kényszer minél későbbi életkorban következzen be, másrészt azért, hogy az értelmiségi pályára lépésre nagyobb tömegek számára nyíljon differenciált választási lehetőség, harmadrészt pedig azért, mert az általános műveltséggel rendelkező fiatalok rövidebb idő alatt és hatékonyabban kiképezhetők és mobilizálhatók a gyorsan változó munkaerő-piaci igényeknek megfelelően.

Általánosságban megfogalmazható tapasztalat az is, hogy megkülönböztetett figyelmet kell fordítani az iskolarendszerű és a munkaerő-piaci szakképzés közelítésére, hogy alkalmas legyen az állami oktatás által kibocsátott munkaerő képzettségének korrekciójára. A zavarok ugyanis napjainkban éppen azért jelentkeznek, mert a munkaerő-piaci szervezet nem alkalmas a tömegmértű oktatásra, viszont a munkaerő-piaci képzés finanszírozási forrása (a költségvetési eredetű Foglalkoztatási Alap) véges, és nem bővíthető rugalmasan.

* Részletesen olvasható mindaz *Garami Erika-Szabó Ildikó: Szakképzés, munka, társadalmi közérzet* című tanulmányában e számunk ... 63. oldalán.

CONTENTS

Gyula Csoma: Function of the Adult Education (Page 3)

Andor Maróti: On Quality Improvement of the Adult Education (Page 16)

Édit Magyar: The Hungarian Adult Education as an Important Factor of the Economic Development (Page 25)

László Lada: The Snapping Hungarian Society (Page 30)

József Mayer: The Workers' Grade and Secondary Schools (Page 34)

Marianne Várnagy: Theory and Practice of the Adult Education in Hungary Today (Page 46)

János Szigeti Tóth: People's Academy: A Precedent for the Community School (Page 51)

Documents

The Standpoint of the National Conference on Adult Education (Page 58)

Horizon

Erika Garami-Ildikó Szabó: Technical Training, Labour, Social General Feeling (Page 63)

Mátyás Domschitz: Studying the Success (Page 81)

World Review

Walter Göhring: Educational Level of the Inhabitants and the Teachers' Working Conditions as Compared Internationally (Page 91)

Studio

Erzsébet V. Fónagy: Experiences of Secondary Schooling in the Capital (Page 109)

INHALT

Gyula Csoma: Die Bestimmung der Erwachsenenbildung (S. 3.)

Andor Maróti: Über die qualitative Entwicklung der Erwachsenenbildung (S. 16.)

Édit Magyar: Die ungarische Erwachsenenbildung als ein bedeutender Faktor der wirtschaftlichen Entwicklung (S. 25.)

László Ladá: Die sich in zwei spaltende ungarische Gesellschaft (S. 30.)

József Mayer: Die Grund- und Mittelschulen der Werktätigen (S. 34.)

Marianne Várnagy: Theorie und Praxis der heutigen ungarischen Erwachsenenbildung (S. 46.)

János Szigeti Tóth: Die Volkshochschule: ein Beispiel der Gemeinschaftsschule (S. 51.)

Dokumente

Stellungnahme der Landeskongress für Erwachsenenbildung (S. 58.)

Blickfeld

Erika Garami-Iláikó Szabó: Fachbildung, Arbeit, gesellschaftliches Allgemeinbefinden (S. 63.)

Mátyás Domschütz: Lernen des Erfolgs (S. 81.)

Weltspiegel

Göhring, Walter: Schule und Ausbildung im internationalen Vergleich (S. 91.)

Werkstatt

Erzsébet V. Fónagy: Erfahrungen der Mittelschulung in der Hauptstadt (S. 109.)

A hollókői templom
Tatai Péter, 10 éves